

THE POLITICAL ACTIVITY OF THE CONSERVATIVES DURING THE GOVERNMENTS LED BY LASCĂR CATARGIU

Iulian PÎNIȘOARĂ

Lecturer PhD

**Faculty of Education Sciences, Law and Public Administration
"Constantin Brâncuși" University of Târgu-Jiu**

ABSTRACT:

LASCĂR CATARGIU WAS ONE OF THE MOST PROMINENT FIGURES IN ROMANIAN POLITICAL LIFE IN THE SECOND HALF OF THE 19TH CENTURY. HE WAS INVOLVED IN ALMOST ALL THE EVENTS THAT TOOK PLACE IN ROMANIAN POLITICAL LIFE FROM 1866 UNTIL HIS DEATH IN 1899. IN 1866, HE WAS PART OF THE "MONSTROUS COALITION" THAT REMOVED ALEXANDRU IOAN CUZA FROM THE THRONE, AND WAS LATER A MEMBER OF THE LOCOTENENȚEI DOMNEȘTI¹, TOGETHER WITH GENERAL NICOLAE GOLESCU AND COLONEL NICOLAE HARALAMBIE, A BODY THAT FUNCTIONED UNTIL THE NEW RULER CAROL I CAME TO THE THRONE OF THE PRINCIPALITIES. LASCĂR CATARGIU WAS THE FIRST ROMANIAN POLITICIAN THAT CAROL I HAD AS A COLLABORATOR IN HIS POSITION AS PRESIDENT OF THE COUNCIL OF MINISTERS. THE RULER CAME TO VALUE CATARGIU FOR HIS CULT OF PUBLIC ORDER, ALSO PROVEN DURING THE INCIDENTS PROVOKED BY THE SEPARATIST GROUP IN IAȘI, AND LATER DURING THE INCIDENTS AT THE SLĂTINEANU HALL. IN IAȘI, CATARGIU'S ENERGETIC INTERVENTION HAD THE EFFECT OF QUICKLY DEFUSING THE CONFLICT. FOLLOWING THE INCIDENTS AT SLĂTINEANU HALL, LASCĂR CATARGIU'S ACCEPTANCE OF THE MANDATE OF PRIME MINISTER LED TO THE INSTALLATION OF A GOVERNMENT THAT WOULD REMOVE THE CLIMATE OF INSTABILITY THAT HAD MARKED ROMANIAN POLITICAL LIFE SINCE CUZA'S INSTALLATION AS RULER IN 1859.

KEY WORDS: CATARGIU, CUZA, PUBLIC ORDER, CAROL I, GOVERNMENT

În studiul de față vom supune atenției activitatea a două dintre guvernele conduse de Lascăr Catargiu. Anume cel care a durat între 11 martie 1871 și 30 martie 1876 și cel al cărui mandat s-a întins între 27 noiembrie 1891 și 3 octombrie 1895.

Primul guvern conservator cu o durată mai mare a fost cel instaurat la 11 martie 1871. Cel desemnat cu formarea guvernului și Președinte al Consiliului de Miniștri a fost Lascăr Catargiu. Tot Lascăr Catargiu a fost titular la Ministerul de Interne. Ministerul de Război a fost condus de Ioan A. Florescu, iar un alt general, Christian Tell, era ministru al Cultelor și Instrucțiunii Publice. Nicolae Kretzulescu era în fruntea Ministerului Justiției și Lucrărilor Publice. Ministerul de Finanțe îi fusese acordat lui Petre Mavrogheni iar portofoliul de la

---

¹ Political Administrative Body (translator's note)

Ministerul de Externe îi fusese încredințat lui Grigore Costa-Foru.¹ Acest guvern avea să devină, la sfârșitul mandatului, mai longeviv decât toate celelalte guvernări de la venirea lui Carol I ca Domnitor al României la un loc.

Evident, de-a lungul timpului au intervenit diverse modificări în compunerea guvernului. Astfel, din data de 14 martie 1871, portofoliul de la Culte și Instrucțiune a fost preluat de către Christian Tell, locul său la Ministerul de Război fiind preluat de către generalul Ioan Em. Florescu. La 8 iunie 1871 Nicolae Kretzulescu era numit la Ministerul Lucrărilor Publice în timp ce Gh. Costa-Foru prelua, ca interimar, Ministerul Justiției. O nouă schimbare în compoziția guvernului avea loc la 28 octombrie 1872, când Manolache Costache Epureanu prelua portofoliul de la Ministerul de Justiție. Anul următor, 1873, aducea noi schimbări în guvern. La 31 martie, Christian Tell devenea ministru la Justiție, ca interimar, la 28 aprilie Vasile Boerescu intra în guvern ca Ministru de Externe, la 25 octombrie Alexandru Lahovari era numit ministru al Justiției iar la 16 decembrie George Gr. Cantacuzino intra și el în guvern ca ministru al Lucrărilor Publice. Anul 1874 aducea și el câteva schimbări. În data de 9 ianuarie 1874 Vasile Boerescu prelua ca interimar Ministerul Cultelor și Instrucțiunii pentru ca mai apoi, la 7 aprilie 1874, să fie numit titular la același minister, Titu Maiorescu. La începutul anului 1875, la 7 ianuarie, Theodor Rosetti era numit la Ministerul Lucrărilor Publice iar George Gr. Cantacuzino la Ministerul de Finanțe iar la sfârșitul anului, la 7 noiembrie, președintele Consiliului de Miniștri, Lascăr Catargiu, prelua ca interimar Ministerul de Externe. Ultima dată s-au operat modificări în compoziția guvernului la începutul anului 1876. La 30 ianuarie, intrau în guvern Ion Bălăceanu la Ministerul de Externe, Ion Strat la Ministerul de Finanțe și Petre P. Carp la Ministerul Cultelor și Instrucțiunii.²

Referindu-se la compoziția inițială a guvernului, Titu Maiorescu aprecia că “ministerul era cea mai tare expresie a ideii conservatoare în limitele Constituției de la 1866”.³ Opinia lui Maiorescu, chiar dacă poate părea subiectivă, este una corectă. Era pentru prima dată în istoria României când nume importante ale vieții politice și publice de la noi, precum Lascăr Catargiu, Petre Mavrogheni, Vasile Boerescu, Alexandru Lahovari, George Gr. Cantacuzino, Theodor Rosetti, Petre P. Carp sau Titu Maiorescu făceau parte dintr-un guvern conservator care a beneficiat și de o relativă stabilitate politică. Trebuie spus însă și faptul că nume precum Manolache Costache Epureanu sau Ion Bălăceanu au gravitat și în jurul Partidului Național Liberal, primul dintre ei numărându-se chiar printre membrii fondatori ai acestui partid și mai apoi, a fost chiar Președinte al Consiliului de Miniștri într-un guvern liberal între 27 aprilie și 23 iulie 1876.⁴

Misiunea acestui guvern se anunța a fi extrem de grea. Unul dintre motive era reprezentat de contextul intern. Viața publică românească era extrem de agitată. Punctul culminant fusese reprezentat de organizarea, de către comunitatea germană din România, a unei serbări a zilei de naștere a împăratului Germaniei. Lucrul acesta poate fiind apreciat cel puțin ca o imprudență, având în vedere sentimentele profund pro-franceze ale românilor, care pe toată perioada războiului franco-prusac au sperat într-o victorie a Franței, fapt ce nu s-a întâmplat.

Incidentelor la sala Slătineanu (ulterior Capșa) li se vor adăuga alte probleme care au amplificat situația de criză politică. Una dintre ele este cea rămasă cunoscută în istoriografia

---

¹ Titu Maiorescu, *Istoria contemporană a României (1866-1900)*, Editura Universității Titu Maiorescu, București, 2002, p. 29.

² Ion Mamina, Ion Bulei, *Guverne și guvernări 1866 – 1916*, SILEX – Casă de Editură, Presă și Impresariat S.R.L., București, 1994; p. 34.

³ Titu Maiorescu, *op. cit.*, p. 29.

⁴ Ion Mamina, Ion Bulei, *op. cit.*, p. 41.

românească drept “afacerea Strousberg” în care a fost implicat inclusiv numele domnitorului Carol I. Ca și când nu ar fi fost de ajuns, apăruse un alt scandal, acela al publicării în ziarul german “Augsburger Allgemeine Zeitung”, la data de 15 ianuarie 1871 a unei scrisori a domnitorului Carol I către un personaj fictiv (un anume Auerbach). În scrisoarea respectivă Carol critica viața politică de la noi, în întregul ei, mai ales din perspectiva lipsei unei coerențe între dispozițiile constituționale adoptate la 1866 și apreciate ca fiind dintre cele mai liberale și practica politică din România.

Situația politică era de-a dreptul explozivă. Turcia se declarase deja pregătită să intervină dacă incidentele aveau să degeneze. Cabinetul era puternic contestat, iar președintele Consiliului de Miniștri a fost interpelat în legătură cu motivul pentru care, în curtea Mitropoliei, unde își avea sediul Adunarea Deputaților erau prezente forte de ordine. Lascăr Catargiu a oferit un răspuns prompt: “eu nu voi permite ca ulița să ne facă legi”.¹ De fapt, acesta este și motivul pentru care domnitorul optase pentru un guvern de orientare conservatoare. Reprezentanții “albilor”, cum erau denumiți conservatorii, erau adepți declarați și apărători fervenți ai ordinii publice. Și nu era vorba doar de încercarea de a “cosmetiza”, de a acoperi lipsa de adeziune a maselor largi față de conservatori. Era, pentru reprezentanții aristocrației funciare, de unul dintre principiile fundamentale de guvernare, convinși fiind de faptul că schimbările politice bruște, radicale, nu puteau aduce nici un beneficiu societății care le suportă.

Acesta era contextul politic și social în care au fost organizate alegerile pentru Senat și Camera Deputaților, în lunile mai și iunie ale anului 1871. Și în Moldova și în Muntenia, liberalii erau divizați în mai multe facțiuni. Însă ca de obicei, atunci când adversarii politici ajungeau la guvernare, liberalii se uneau și participau la alegeri pe liste comune. Așa s-a întâmplat și acum. Cu toate acestea, liberalii au obținut foarte puține locuri în noul Parlament, astfel că guvernul lui Lascăr Catargiu, deși nu era foarte popular, beneficia de o susținere covârșitoare în forul legislativ. De altfel, era o practică politică a utilizată de Carol I pe parcursul întregii sale domnii, aceea a dizolvării Parlamentului urmată de numirea unui nou guvern. Primul obiectiv al noului guvern era acela de a organiza alegeri pentru formarea unui nou “legislativ”. O altă practică politică a vremii era aceea că guvernul care organiza alegerile, “reușea”, de fiecare dată să își asigure majorități parlamentare confortabile în ambele camere ale Parlamentului.

Una dintre cele mai mari provocări care urmau a fi înfruntate de către noul guvern condus de Lascăr Catargiu era aceea privind consolidarea poziției și a prestigiului domnitorului, a cărui popularitate avea de suferit. “Afacerea Strousberg”, episodul aprecierilor lui Carol I referitor la Constituția de la 1866, precum și originea sa germană erau, la care se adăuga mai vechea simpatie a țărănimii, cea mai numeroasă categorie socială din România, reprezentau tot atâtea motive ce explicau scăderea cotei de popularitate a domnitorului. La toate acestea se adaugă unele discursuri din Adunarea Deputaților, din chiar prima zi de mandate a noului guvern, susținute de unii dintre deputații liberali, prin care domnia lui Carol I era apreciată ca fiind “o adevărată nenorocire pentru România”.²

Pentru refacerea capitalului de imagine a domnitorului Carol, guvernul a propus o vizită în Moldova, acolo unde, la începutul domniei principelui de origine germană avusese loc o ultimă izbucnire a separatismului moldovean. Oarecum paradoxal, în periplul său moldav, domnitorul Carol a fost găzduit timp de zece zile în casa lui Nicolae Rosetti-Roznovanu, cel care fusese “proclamat” domnitor al Moldovei, cu cinci ani înainte.

---

¹ Ibidem, p. 34.

² Titu Maiorescu, *op. cit.*, p. 30.

Unul dintre domeniile în care guvernul s-a dovedit extreme de active a fost cel financiar. Acest lucru se explică prin faptul că, la Ministerul de Finanțe a fost titular o foarte lungă perioadă de timp, unul dintre cei mai buni finanțiști pe care i-a avut România la sfârșitul secolului al XIX-lea, a cărui autoritate în materie a fost recunoscută inclusiv de adversarii liberali. Este vorba de Petre Mavrogheni. Prin măsurile pe care le-a propus, Mavrogheni a încercat să stabilizeze situația financiară extrem de complicată a țării, bugetul fiind afectat de un deficit de 16% din bugetul anului.¹ Pentru acoperirea acestui deficit bugetar, guvernul a prezentat Camrei Deputaților un proiect de lege privind stingerea datoriei flotante printr-un împrumut domenal.² A urmat introducerea monopolului tutunului, apoi majorarea impozitului funciar de la 4% la 6%. O altă măsură care a adus venituri apreciabile pentru bugetul de stat a fost reprezentată de taxarea băuturilor alcoolice.³ Priceperea lui Petre Mavrogheni în domeniul finanțelor a fost dovedită și de cifre. Datorită adoptării celor două monopoluri, bugetul statului a înregistrat un câștig de 20.000.000 lei.⁴ Cu toate acestea, la sfârșitul mandatului guvernului condus de Lascăr Catargiu, bugetul de stat a rămas unul deficitar.

În ceea ce privește domeniul agrar, guvernul Lascăr Catargiu a încercat în primul rând să reformeze legislația privind învoielile agricole, pentru că felul în care erau încheiate și apoi duse la îndeplinire aceste înțelegeri cunoscute sub denumirea de “învoieli agricole” erau mai mereu motiv de nemulțumire din partea țăranilor, nemulțumiri care aveau ca efect producerea unor răscoale țărănești.

Legislația privind învoielile agricole nemulțumea atât proprietarii de mari moșii sau arendașii acestora, precum și pe țărani. Acestor nemulțumiri li se adăugau cele ale “însurășilor”, categorie care fusese exclusă de la împrumut prin reforma agrară promovată în timpul domniei lui Alexandru Ioan Cuza.

Proiectul de modificare a legii tocmelilor agricole a fost adus în dezbaterile Senatului cu ocazia ședinței din data de 31 ianuarie 1872. Proiectul depus de guvernul Lascăr Catargiu era mult mai complet decât vechea legislație din domeniu. Acesta prevedea, în primul rând, toate situațiile în care urmau a fi încheiate astfel de înțelegeri.⁵

Mai mult, prin noile precizări erau reglementate și atribuțiile primarului și ale consiliului comunal, precum și obligațiile țăranilor legate de îndeplinirea acestor “aranjamente”.⁶

Una dintre cele mai importante modificări ce erau aduse legislației privind învoielile agricole a fost cea privitoare la “executarea” țăranilor ce încheiaseră contracte de învoielile agricole, în caz de refuz de executare a prevederilor conținute în respectivele contracte, cu dorobanții⁷, adică prin intermediul forței coercitive a statului. O prevedere care, cel puțin la prima vedere, era o măsură prin care se urmărea asigurarea respectării obligațiilor asumate de către țărani prin intermediul unor contracte, a dus în cele din urmă la nenumărate abuzuri ale autorităților locale și ale dorobanților împotriva țăranimii. Lipsa de interes pentru o reală îmbunătățire a situației țăranimii a dus, în cele din urmă, la marea răbufnire a acestora în anul 1907, atunci când situația României a fost una extreme de complicată.

---

¹ *Istoria Parlamentului și a vieții parlamentare din România până la 1918*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1983, p. 206.

² *Ibidem*.

³ Ion Mamina, Ion Bulei, *op. cit.*, p. 38.

⁴ *Ibidem*.

⁵ *Istoria Parlamentului ...*, pp. 201-202.

⁶ *Ibidem*.

⁷ Ion Mamina, Ion Bulei, *op. cit.*, p. 35.

În domeniul infrastructurii, guvernul Lascăr Catargiu, prin intermediul unor discursuri precum cel al ministrului Petre Mavrogheni sau cel al lui Petre P Carp susțineau, ca și alți deputați, anularea concesiunii “Strousberg” și trimiterea dosarului acestei afaceri către un tribunal de arbitri.¹

Guvernul Lascăr Catargiu: 27 noiembrie 1891 – 3 octombrie 1895

Un alt guvern conservator care s-a remarcat atât prin longevitatea sa, prin numele care au intrat în componența sa dar și prin activitatea legislației pe care a desfășurat-o, a fost guvernul condus de același Lascăr Catargiu care a condus România între anii 1891 și 1895.

La 18 decembrie 1891 își începea mandatul un nou guvern conservator, condus de același neobosit lider, Lascăr Catargiu. Titu Maiorescu aprecia că acest guvern putea fi comparat cu cel din perioada 1871-1876, dacă ne raportăm la numele celor ce făceau parte din această echipă, dar mai ales la “unitatea de acțiune” a acestui guvern, la viziunea comună asupra soluțiilor optime ce puteau duce la îmbunătățirea stării economice a României.²

În afara lui Lascăr Catargiu care ocupa funcția de președinte al Consiliului de Miniștri și, în același timp își adjudecase și Ministerul de Interne, la fel ca și în guvernul din perioada 1871-1876 despre care am mai amintit, din guvern au mai făcut parte Alexandru Lahovari la Ministerul de Externe, Alexandru B. Știrbei la Ministerul de Finanțe, Dimitrie C. Sturdza-Scheianu la Ministerul de Justiție, Take Ionescu la Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice, generalul Iacob Lahovari la Ministerul de Război, generalul George Manu la Ministerul Agriculturii, Industriei, Comerțului și Domeniilor și Constantin Olănescu la Ministerul Lucrărilor Publice.³

Într-adevăr, membrii guvernului erau, cu toții, personalități dintre cele mai importante din viața politică românească a acelor vremuri. Este potrivită, din acest punct de vedere o altă apreciere a lui Titu Maiorescu referitoare la acest guvern, aceea potrivit căreia “cu greu se va mai găsi în vremurile noastre o împreunare a atâtor bărbați de autoritate, cărora să li se poată încredința resorturile ministeriale conform competenței fiecăruia dintre ei”.⁴

Ca de obicei în astfel de situații, în care mandatul guvernului se întinde pe o perioadă nefirească de îndelungată pentru acele vremuri, au avut loc unele modificări în compoziția guvernului. Mai întâi, Menelas Ghermani îi lua locul lui Alexandru B. Știrbei la Ministerul de Finanțe, Petre P. Carp îl înlocuia pe generalul George Manu la Ministerul Agriculturii, Industriei, Comerțului și Domeniilor, iar Alexandru Marghiloman îl substituia la Ministerul Justiției pe Dimitrie C. Sturdza-Scheianu. O nouă schimbare în guvern avea loc pe data de 22 februarie 1894, când Lascăr Catargiu prelua, ca interimar, Ministerul de Război, pentru ca la data de 12 iunie a aceluiași an, portofoliul de la Ministerul de Război să fie preluat, ca titular, de către generalul Constantin Poenaru.⁵

Guvernul acesta a fost alcătuit de către Lascăr Catargiu din reprezentanți ai tuturor grupărilor politice de orientare conservatoare. Din acest motiv Catargiu nu a putut mzuțumi pe toată lumea. Nume importante dintre conservatori, cum era cel al lui Titu Maiorescu, au rămas în afara guvernului.⁶

---

¹ *Istoria Parlamentului ...*, p. 209.

² Titu Maiorescu, *op. cit.*, p. 243.

³ Ion Mamina, Ion Bulei, *op. cit.*, pp. 81-82.

⁴ Titu Maiorescu, *op. cit.*, p. 243.

⁵ Ion Mamina, Ion Bulei, *op. cit.*, p. 82.

⁶ Ion Mamina, Ion Bulei, *op. cit.*, p. 82.

Deși guvernul conservator condus de Lascăr Catargiu care a condus România între 1871 și 1876 s-a aflat în fruntea României într-o perioadă extrem de complicată, cel mai important guvern conservator din istoria României a fost cel care a condus țara între 1891 și 1895. Acesta a rămas în istorie drept “marele minister conservator”, despre care Constantin Bacalbașa spunea că a fost “unul din guvernele cele mai competente și civilizate din câte a avut România”.¹

Activitatea guvernului precum și unitatea Partidului Conservator erau influențate negative de disputa dintre Lascăr Catargiu și Petre P. Carp pentru șefia în partid. Petre P. Carp a fost convins cu mare greutate să accepte să i se spună lui Catargiu pe care-l considera ca fiindu-i inferior mai ales din punct de vedere al studiilor.² Aceasta a fost una dintre problemele mai ale conservatorilor. Personalități extrem de puternice, cu studii serioase în orașe mai ale Europei, provenind din familii cu tradiție din cele două principate, acceptau cu mare greutate să se supună unei discipline de partid, aspect extrem de important în viața unui partid politic. Dincolo, liberalii erau organizați extreme de bine, lucru datorat în mare parte talentului extraordinar al lui Ion C. Brătianu.

Ca de obicei după formarea unui nou guvern, urmau a fi organizate alegeri pentru cele două camere ale Parlamentului. De data aceasta, ambele partide s-au prezentat unite la alegerile parlamentare. În mod obișnuit, Partidul Conservator și-a asigurat o majoritate liniștitoare atât la Camera Deputaților cât și la Senat, astfel încât guvernul beneficia de un suport semnificativ din partea Parlamentului.

Cel mai important domeniu de legiferare pentru guvernul condus de Lascăr Catargiu a fost cel al administrației, domeniu pe care șeful guvernului îl și stăpânea foarte bine. Astfel, în anul 1892 Nicolae Filipescu aducea în dezbaterile Camerei Deputaților un proiect de lege prin care se aduceau unele îmbunătățiri în domeniul administrației publice locale.³

Un domeniu de mare interes a fost reprezentat de industrie și asigurările sociale. Petre P. Carp a elaborat un nou proiect de lege privind organizarea învățământului profesional, practica elevilor urmând a se desfășura în cadrul unor ferme model sau în ateliere școlare care urmau a fi ridicate de către stat.⁴ Necesitatea adoptării unor noi reglementări în privința organizării învățământului profesional era justificată de către deputatul N. Cerchez, prin faptul că învățământul profesional de la noi nu mai era capabil de a satisface “noile cerințe ale țării”.⁵

În sesiunea ordinară 1892-1893, în ședința din 27 ianuarie 1893 era prezentat în Camera Deputaților proiectul de lege pentru organizarea jandarmeriei rurale.

Necesitatea creării unei astfel de instituții era determinată de importanța domeniului reglementat de acest nou proiect de lege și anume siguranța și ordinea publică, valori primordiale pentru orice stat modern. În acest sens, se arăta că “prima datorie a unui Stat organizat este de a asigura în totă întinderea teritoriului său menținerea ordinii și executarea legilor; și pentru a putea realiza scopul acesta, Statul trebuie să aibă pretutindeni organe anume însărcinate cu misiunea de a preveni la timp desordinea sau de a o reprimă îndată ce s’ a comis.”⁶

În ceea ce privește rolul statului în legătură cu ordinea publică, autorii proiectului arătau că, dacă în ceea ce privea rolul represiv al statului, existau instituțiile necesare îndeplinirii unui asemenea rol, în ceea ce privea rolul preventiv, lipseau instituțiile necesare pentru realizarea

---

¹ Constantin Bacalbașa, *Bucurescii de altădată*, vol. II, (1885-1900), Editura Albatros Corporation, București, 2007, p. 183.

² Ibidem.

³ Ion Mamina, Ion Bulei, *op. cit.*, p. 83.

⁴ Ibidem, p. 85.

⁵ *Istoria Parlamentului ...*, p. 297.

⁶ Dezbaterile Adunării Deputaților, ședința din 27 ianuarie 1893, pag. 314.

unui asemenea obiectiv: “țera noastră este de mult timp înzestrată cu o poliție represivă, a cărei bine-făcetore acțiune petrunde până în părțile cele mai depărtate ale țerei; din contra, poliția preventivă, limitată la centrurile mai importante, lipsesce aproape cu desevîrșire în comunele noastre rurale.”¹

Legea instituia două categorii de jandarmi: jandarmii județeni și jandarmii comunali. Fiecărei plăși îi erau repartizați câte patru jandarmi iar reședințele de județ erau deservite de câte 8 jandarmi județeni. În localitățile rurale, pe lângă caporalul care comanda secțiunea, erau arondați câte doi jandarmi comunali pentru localitățile care aveau până la 100 de contribuabili. Pentru localitățile cu un număr mai mare de contribuabili, la fiecare 100 de contribuabili în plus, se adăuga câte un jandarm comunal.

În privința recrutării personalului, ofițerii urmau să fie selectați din rândurile ofițerilor armatei active sau dintre cei aflați în rezervă. Personalul inferior se recruta pe bază de voluntariat dintre cetățenii români care își efectuaseră stagiul militar.

Atribuțiile de serviciu se împărțeau la rândul lor, în două categorii: serviciu ordinar (îndeplinit din proprie inițiativă) și serviciu extraordinar (care se executa exclusiv în virtutea ordinelor sau cererilor).

Toate “operațiunile” jandarmilor trebuiau constatate într-un proces-verbal. Numai că jandarmii comunali nu puteau încheia, potrivit legii, astfel de acte constatatoare, ci erau obligați să raporteze “primarului faptele la cari a asistat, și primarul încheia procesul-verbal” după cum arăta G. Voinescu-Boldur². În felul acesta orice bune intenții erau umbrite de punerea activității jandarmilor comunali sub “tutela” primarilor de comune, care de cele mai multe ori stârneau suspiciuni de incorectitudine.

Încă din primul articol al proiectului legii jandarmeriei rurale se preciza că principalul scop al acestei instituții era acela de a realiza o acțiune preventivă cu scopul de a evita izbucnirea unor incidente care să pună în pericol ordinea publică.

Jandarmeria rurală era subordonată mai multor instituții. Din punct de vedere al rolului său în ceea ce privea ordinea și siguranța publică, jandarmeria rurală era subordonată ministerului de interne. În calitatea lor de “agenți și ofițeri ai poliției judiciare”, în activitatea de exercitare a atribuțiilor ce le fuseseră conferite prin textul legii, jandarmii se aflau în subordinea ministerului public, iar în privința “instrucției militare” a trupelor, jandarmeria rurală se afla în subordinea ministerului de război.

Primul-ministru Lascăr Catargiu se arăta nemulțumit de poziția exprimată de A. Vidrașcu, cum că legea jandarmeriei rurale reprezenta o măsură de limitare a exercițiului libertăților cetățenești, considerând că prin punerea acestei instituții sub tutela justiției era exclusă posibilitatea apariției vreunui abuz din partea jandarmeriei, sau prin utilizarea acesteia de către instituțiile publice locale.

La începutul anului 1894 era adus în dezbaterile Camerei Deputaților proiectul de lege referitor la judecătoriile comunale și de ocol, proiect al cărui scop era, după cum se arăta în expunerea de motive “de a pune justiția la îndemâna populațiilor rurale, apropiând-o de ele prin crearea unui număr suficient de centruri unde se distribuie justiția, simplificând procedura și lărgind, într’o însemnată măsură, competența judecătorilor de pace”.³

Tot în expunerea de motive se arăta că legea judecătoriilor comunale din 1882 nu reușise să-și atingă scopul. Dimpotrivă, în baza prevederilor acestei legi, judecătorul fusese transformat într-un auxiliar al primarului: “judecata este lăsată pe mâna primarului, care mai

---

¹ Ibidem.

² Ibidem, pag. 315.

³ Dezbaterile Adunării Deputaților 1893-1894, pag. 468.

mult se inspiră de la notarul seu, singurul om, în multe cazuri, care scie să scrie și să citească din tot tribunalul, de cât de la legea civilă, pe care o ignorează”. Aceeași sursă preciza că o altă problemă în administrarea justiției o reprezenta corupția: “venalitatea era una din plăgile justiției comunale, semnalată de raporturile mai multor tribunale, în ancheta ordonată de Ministrul justiției”¹.

Raportul prezentat Camerei Deputaților releva faptul că, prin noile dispoziții, legislația civilă urma să devină o “realitate” pentru societatea românească, fiind îndeobște cunoscut faptul că “cea mai mare parte din populațiunea rurală, am putea dice aproape totă, a ramas în afara de lege”, raporturile juridice fiind soluționate pe baza unui “drept patriarchal, basat pe vechi datine”².

Tot în sesiunea 1893-1894 aveau loc în Adunarea Deputaților, dezbateri prilejuite de punerea în discuție a unui proiect privind modificarea legii consiliilor județene.

Chiar dacă legislația din administrația publică cuprindea doar unele reglementări sporadice și de aplicare generală în materie de ordine publică, este interesat de urmărit felul în care reprezentanții celor două partide politice încercau să-și impună concepția în privința organizării țării. Prefectul, subprefectul și primarul erau persoane foarte importante pentru conducerea centrală a României. Pentru a ține lucrurile sub control, reprezentanții guvernului se aflau tot timpul în legătură cu autoritățile locale, membrii guvernului și în mod special ministrul de interne purta corespondență cu reprezentanții autorităților locale.

Dispozițiile referitoare la atribuțiile și exercitarea acestora de către reprezentanții administrației publice locale au fost analizate și în literatura de specialitate a vremii. Lucrările de specialitate se limitau, de cele mai multe ori, la a constata o situație de fapt, fără a emite opinii critice cu privire la principiile care au stat la baza sistemului legislativ din administrația publică aflat în legătură directă instituțiile care erau destinate a păstra ordinea publică pe teritoriul țării noastre.

Astfel, primarul era considerat un fel de magistrat, acesta fiind “însărcinat cu privigherea poliției, menținerea ordinii publice, cu luarea tuturor măsurilor privitoare la buna stare și liniștea locuitorilor comunei, și în sfârșit cu ori ce alte îndatoriri ce i s’ar pune de lege.”³ În aceste condiții, primarul avea libertatea de a lua orice măsură pe care ar fi considerat-o oportună, în cazul în care o întrunire publică ar fi degenerat și ar fi devenit un pericol pentru “liniștea și moralitatea publică”.

Nicolae Filipescu lua și el cuvântul în timpul dezbaterilor asupra proiectului de modificare a legii consiliilor județene. Liderul conservator ținea să evidențieze că poziția sa nu era un “act de vrăjmașie” la adresa guvernului și prin urmare, nu trebuia identificată cu cea a opoziției liberale, și își nuanța poziția în sensul următor: “când cum-va combat guvernul actual, eu’l critic fiind-că pentru mine guverul D-lui Lascăr Catargi este prea liberal; și în cazul de față critic proiectul de lege județian, fiind-că prețuesc că el nu este destul de conservator”⁴. Acest lucru se explica prin faptul că, în opinia sa, autonomia locală reprezenta unul dintre “principiile de ordine”, conceptul de ordine fiind caracteristic partidelor conservatoare.

Vorbind despre conceptul de ordine publică, Nicolae Filipescu ținea să-și nuanțeze punctul de vedere: “într’o epocă agitată ca a noastră, frământată de atâtea mișcări sociale adânci ... trebuie să’ți asociază masele întru apărarea ordinii sociale, trebuie să depărtezi masele populare de la speculațiunile utopice ce pot primejdi existența Statului, și să le îndrumezi spre mărirea afacerilor practice locale, cari pot face din ele elemente sănătose de progres liniștit. Trebuie ca

---

¹ Ibidem.

² Ibidem.

³ George Bildirescu, Elemente de drept public și administrativ, Tipografia Frații Benvenisti C.R. 1885, pag. 100.

⁴ D.A.D., ședința din 11 februarie 1894, pag. 770.

guvernul să caute a pune aceste mase populare la lupta cu dificultățile practice ale cărmuirii, în cercul activității comunale și județene pentru a le face indulgente pentru guvern”¹. Soluția era, așadar, includerea unui număr cât mai mare de cetățeni în rândul celor ce ar putea exercita funcții publice în administrația locală, astfel încât respectarea autorității să devină o “deprindere”. O lege potrivită realităților românești ar fi fost aceea care, prin dispozițiile sale, ar fi reușit să ofere cetățenilor măcar un nivel minim de educație civică, să-i facă mai responsabili și mai activi din punct de vedere politic, depărtându-i în acest fel, de orice preocupări contrare ideii de ordine publică.

Opinia publică și conștiința civică puteau deveni valori reale ale societății românești numai obișnuindu-i pe cetățeni cu participarea efectivă la procesul decizional în cadrul organismelor locale. În acest fel românii ar fi devenit mult mai conștienți cu privire la rolul lor în evoluția societății românești moderne. Pe baza acestor considerente, autorul intervenției arăta că soluția practică pentru realizarea acestui deziderat era aceea a extinderii dreptului de a exercita funcții publice în administrația locală, „pentru ca, obicinuiți a reclama respectul pentru autoritatea ce o reprezintă să se deprindă a respecta autoritatea, chiar când e represintată prin alții. Ori-ce lege care tinde a lua o atribuțiune de la o putere colectivă, alesă pentru a o transporta asupra unor funcționari numiți, păcătuiesc întru acesta că merge în contra ideii de ordine”². Liderul conservator considera că principala cauză a mișcărilor sociale era practica partidelor politice de a exclude o mare parte a populației de la viața comunității. Marginalizați de elita politică, mare parte a românilor nu se simțeau în nici un fel responsabili să respecte normele impuse de aceasta, ba dimpotrivă considerau de datoria lor să replice prin manifestații de stradă manifestații ce puneau în pericol, ordinea și liniștea publică, dar și prestigiul instituțiilor publice, fie ele locale sau centrale.

Extinderea drepturilor politice trebuia operată însă cu mare atenție deoarece implica riscuri majore “doctrina liberală voesce ca totul să depindă de la alegeri iar în alegeri fie-care să aibă un vot egal. E firesc, D-lor, ca într’un asemenea sistem a-tot-puternicia maselor, cari nu sunt tot-d’a-una chibzuite, să rupă sub influența unor curente momentane zăgazurile constituționale, a căror apărare nu e preocupățiunea de căpetenie a partidelor înaintate. Atunci pot nasce desordine, desordinea să degenereze în anarhie”³. Cu alte cuvinte, extinderea drepturilor politice trebuia să se facă treptat, implicându-i pe cetățeni mai întâi în viața politică a unităților administrativ-teritoriale. O astfel de tendință era singura care putea “educa” o populație prea puțin conștientă de rolul dreptului de vot într-o societate democratică și care tempera, în același timp, tendința acestor mase de a participa la manifestații care de multe ori degenerau în ciocniri violente cu forțele de ordine. Un sistem ideal era acela în care “totul nu depinde de alegeri, iar în alegeri fie-cine nu are un vot egal, ci fie-care are un vot potrivit cu capacitatea sa și cu interesele care’l legă de acea țară. Înțelegeți că un regim temperat ca acesta nu pote nici o dată să degenereze în desordine”⁴. În acest fel nu se mai putea pune problema unor mișcări de stradă, interesele statului fiind în armonie cu interesele celor cărora le aparținea dreptul de a decide prin vot.

---

¹ Idem.

² Idem.

³ D.A.D. 1893-1894, ședința din 11 februarie 1894, pag. 772.

⁴ Idem.

BIBLIOGRAFIE

1. Bacalbașa, Constantin, *Bucurescii de altădată*, vol. II, (1885-1900), Editura Albatros Corporation, București, 2007,
2. *** *Dezbaterile Adunării Deputaților 1892-1893*;
3. *** *Dezbaterile Adunării Deputaților 1893-1894*;
4. George Bildirescu, *Elemente de drept public și administrativ*, Tipografia Frații Benvenisti C.R. 1885,
5. *** *Istoria Parlamentului și a vieții parlamentare din România pînă la 1918*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1983,
6. Maiorescu, Titu, *Istoria contemporană a României (1866-1900)*, Editura Universității Titu Maiorescu, București, 2002
7. Mamina, Ion, Bulei, Ion, *Guverne și guvernanți 1866 – 1916*, SILEX – Casă de Editură, Presă și Impresariat S.R.L., București, 1994;